

Een aanvullend overzicht van de slakken op en bij het kerkhof van Hoorn op Terschelling, Friesland

Henk K. Mienis

An additional review of the snails and slugs present on and near the churchyard of Hoorn on Terschelling, Friesland

Summary. The graveyard surrounding the Dutch Reformed Church in Hoorn, Terschelling – a Wadden island belonging to the province of Friesland – is bordered at the eastern and northern edge by a deep trench. Only the northern trench contained some water in which five basomatophoran gastropods were encountered during a first survey: *Galba truncatula*, *Radix balthica*, *Anisus leucostoma*, *Gyraulus albus* and *Planorbis planorbis*. Especially *Anisus leucostoma* is indicative for a biotope which is occasionally drying out.

Two additional terrestrial gastropods could be registered for the graveyard: *Arion sylvaticus* and *Candidula intersepta*. The latter has to be considered an invasive species on Terschelling. The presence of two rare species *Cecilioides acicula* and *Limacus flavus* was confirmed by additional finds.

De begraafplaats

In de jaren 2003-2018 heb ik met enige onderbrekingen een onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van landslakken op de begraafplaats rondom de Nederlands Hervormde kerk in Hoorn op Terschelling (Mienis, 2018 & 2019a, b). Deze inventarisaties werden altijd in het tweede deel van september uitgevoerd. Aan de oost- en noordzijde wordt het kerkhof begrensd door een greppel. Gezien vanaf deze begraafplaats zijn de greppels meer dan 2 m diep. Het Nieuwe Schoolpad aan de oostzijde en het sportveld aan de noordzijde liggen echter meer dan een meter lager dan het terrein rondom de kerk. De greppels vormen daarom de meest vochtige gedeeltes van de begraafplaats. Of er ook water staat in deze greppels wordt voornamelijk bepaald door de lokale regenval.

In de periodes dat ik meestal deze greppels kon inspecteren waren zij net geschoond of stond er bijna geen water in. Desondanks werden zo nu en dan naaktslakken in deze greppels aangetroffen, zoals bijvoorbeeld aan de oostzijde op 29 september 2016 de Tijgerslak *Limax maximus* en de Gevlekte akkerslak *Deroceras reticulatum*. Tot nog toe ontbrak echter elk spoor van de aanwezigheid van aquatische weekdieren als

slakken en mosseltjes.

Nieuwe waarnemingen

Op 16, 18, 19, 24, 26 en 27 september 2019 heb ik beide greppels steeds kort op de aanwezigheid van mollusken gecontroleerd. De oostelijke greppel die parallel loopt aan het Nieuwe Schoolpad stond opnieuw helemaal droog. Daarin werden alleen 13 soorten landslakken aangetroffen, waaronder echter de niet algemene Lichte aardslak *Limacus flavus* (tabel 1). In de noordelijke greppel, tussen het kerkhof en het sportveld, stond van nul tot circa 10 cm water (van oost naar west). Het ondiepe water (fig. 1 en 2) werd alleen op 16 en 18 september bemonsterd en leverde steeds dezelfde soorten op (tabel 2). De dominante soort was de Geronde schijfhoren *Anisus leucostoma*, een soort die op Terschelling typisch is voor tijdelijk droogvallende biotopen.

Aanvullende gegevens en opmerkingen

Van de gelegenheid werd gebruik gemaakt om ook elke keer een rondje te maken over het kerkhof. Dit leverde op 26 sep-

Fig. 1 en 2. De noordelijke greppel tussen de begraafplaats en het sportveld. Foto's Henk Mienis.

Fig. 3. Puinhoop op de begraafplaats. Foto Henk Mienis.

tember zelfs twee soorten op die ik daar nog niet eerder had aangetroffen: de Bos-wegslak *Arion silvaticus*, een exemplaar tussen de graven op het nieuwe gedeelte van de begraafplaats (dat wil zeggen: ten noorden van de kerk) en de Grofgeribde grasslak *Candidula intersecta*, diverse exemplaren op een puinhoop van oude stenen en stukken dakpan (fig. 3). Deze storthoop ligt op het oostelijke gedeelte van de begraafplaats, nabij de normaal gesloten zijingang aan het Nieuwe Schoolpad. De Grofgeribde duinslak verspreidt zich de laatste jaren steeds meer over het eiland, niet alleen in het bewoonde gedeelte maar ook langs de wegen en verharde paden in het duingebied.

Dit betekent dat nu 29 soorten landslakken en vijf soorten zoetwaterslakken bekend zijn van deze begraafplaats op Terschelling. Daarnaast werd op 26 september 2019 een leeg huisje van de Blindslak *Ceciloides acicula* aangetroffen onder dezelfde steen waar het jaar daarvoor op 21 september 2018 het eerste exemplaar voor Terschelling levend werd aangetroffen. De oude waarnemingen van de Lichte aardslak *Limacus flavus* op het kerkhof in Hoorn, die respectievelijk uit 2003 en 2004 stammen, werden bevestigd door vondsten van telkens een enkel juveniel exemplaar op respectievelijk 24 en 27 september 2019 in de oostelijke greppel, nabij de gesloten ingang naar het kerkhof aan het Nieuwe Schoolpad (fig. 4 en 5).

Opdracht

Ter nagedachtenis aan Jan Zorgdrager (1948-2019), plaatselijk bekend als Jan van Akke, oud-boswachter bij Staatsbosbeheer en koster van de Nederlandse Hervormde kerk in Hoorn, die op 18 oktober 2019 is overleden.

Hij was altijd geïnteresseerd in de resultaten van mijn malacologische onderzoekjes op Terschelling.

Geraadpleegde literatuur

MIENIS, H.K., 2018. Slakken op het kerkhof van Hoorn. – Rinkelbollen 2: 14-17.

MIENIS, H.K., 2019a. Een overzicht van de landslakken op het kerkhof van Hoorn op Terschelling, Friesland. – Spirula 418: 39-42.

MIENIS, H.K., 2019b. Slakken op het kerkhof van Hoorn: een vervolg. – Rinkelbollen 4: 19-20.

Adres van de schrijver
mienis@netzer.org.il

Fig. 4. Klein exemplaar van de Lichte aardslak *Limacus flavus*, circa 4 cm. Foto Henk Mienis.

Fig. 5. Juveniel exemplaar van de Lichte aardslak *Limacus flavus*, circa 1,5 cm. Foto Oz Rittner.

Tabel 1. Mollusken aanwezig in de Oostelijke greppel tussen het kerkhof en het Nieuwe Schoolpad.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Data waarnemingen in september 2019
Donkere glimslak	<i>Zonitoides nitidus</i>	16, 18, 19, 24, 27
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i>	16, 24, 26
Ammonshorentje	<i>Nesovitrea hammonis</i>	18, 24
Lichte aardslak	<i>Limacus flavus</i>	24, 27
Tijgerslak	<i>Limx maximus</i>	18
Zwervende akkerslak	<i>Deroceras invadens</i>	19
Kleine akkerslak	<i>Deroceras laeve</i>	16, 18, 24
Gevlekte akkerslak	<i>Deroceras reticulatum</i>	16
Grauwe wegslak	<i>Arion circumscriptus</i>	24, 27
Egel-wegslak	<i>Arion intermedius</i>	16, 26
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i>	19, 27
Zwartgerande tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i>	19
Segrijnslak	<i>Cornu aspersum</i>	16

Tabel 2. Mollusken aanwezig in de noordelijke greppel tussen het kerkhof en het sportveld.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Data waarnemingen in september 2019
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i>	16, 18
Ovale poelslak	<i>Radix balthica</i>	16, 18
Geronde schijfhoren	<i>Anisus leucostoma</i>	16, 18
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i>	16, 18
Gewone schijfhoren	<i>Planorbis planorbis</i>	16, 18
Donkere glimslak	<i>Zonitoides nitidus</i>	16, 18, 19, 24, 26, 27
Kleine akkerslak	<i>Deroceras laeve</i>	16, 18, 24, 27